

ERKANÎ'NİN HAMİT HAN İLE ZÜLFİNAZ HİKÂYESİ

Dr. Doğan KAYA*

Şiirlerinde Erkanî mahlasını kullanan Mehmet Oktay, 1949 yılında Çıldır'ın Güvenocak köyünde doğmuştur. Zülfikar ile Gülfiz'in oğludur. Yedi çocuklu ailenin bir ferdi olan Mehmet Oktay İlkokulu köyünde ortaokulu ise Çıldır'da okumuş, 1962'de son sınıfta iken özel sebeplerden dolayı ortaokuldan ayrılmıştır. Askerliğini Erzincan ve Amasya'da yapan Erkanî geçimini çiftçilikten ve âşıklıktan sağlamaktadır. Mine hanımla evli olan Erkanî, ikisi erkek olmak üzere beş çocuk babasıdır ve halen köyünde yaşamaktadır.

Saza ve şiiri daha çocukken ilgisi olan Erkanî, 1960 yılında Dursun Durdağı ve Şeref Taşlıova'dan etkilenmiştir.

Sülâlesinde dedesinin amcaoğlu Hüseyin, ustaca saz çalan birisidir. Şevki alıcı ve Dursun Durdağı ilk saz derslerini ondan almışlardır. Mehmet de sazın inceliklerini Hüseyin Ağa'dan öğrenmiştir. Âşıklıktaki ustası Dursun Durdağı'dır. 20 yıl onunla birlikte dolaşmıştır. Kendisi de İsrail Uzunkeya (Seyyatî), Tuna Yaksu, Ömer Dumanoğlu ve Mahmut Yılmaz yetiştirmiştir.

Hemen her konu ve biçimde şiiri vardır ve şiirlerinin ayısı 500'ün üzerindedir.

Karahanlı Murat Yıldız, Şevki Halıcı, Yılmaz Şenlik ve yörenin pek çok âşığıyla birlikte sanatını icra etmiştir. Pek çok âşık programına katılmış, sayısız köy düğününde hikâyeler anlatmış, âşık şiirinin örneklerini sergilemiştir.

Erkanî, kendi tasnif ettiği hikâyeler dâhil 10 hikâyeyi (*Lâtif Şah'la Mihriban Sultan, Sevdakâr ile Gülenaz Sultan, Salman Bey'le Turnatel, Ercişli Emrah, Diligam Yahya Bey, Ali İzzet Bey, Necip Bey, Köroğlu'nun Hasan Paşa Kolu*) anlatabilmektedir. Bunun yanında Âşık Şenlik'in bütün karşılaşmalarını ve serencamını da bilmektedir.

Erkanî'nin musanniflik özelliği de vardır. Bugüne kadar iki hikâye tasnif etmiştir. Bunlar; *Cengi Talih'le Telli Kader* adlı hikâye ile *Hamit Han ile Zülfünaz* hikâyeleridir.

Bilindiği gibi hikâye tasnif eden âşıklara musannif denilmektedir. Hikâye tasnifleri, âşıkların önemli bir cephesini belirler. Bilhassa Doğu Anadolu ve Azerbaycan'da âşıkların pek çoğu hikâye tasnif etmiştir. Hikâye tasnif etmeye; "hikâye düzme" yahut "düzme" de denilir. Bu hikâyelerin içinde, sevilip anlatılmalarından dolayı yurdun geniş bölgesine yayılmış olanları dahi vardır. Bu hikâyelerin önemli bir kısmı aşk hikâyesi niteliğindedir.

Bir âşık tarafından tasnif edilmiş olan hikâyelerden bazıları şunlardır:

Dikmetaşlı Dede Kasım: *Ali Yâr, Cihan ile Abdullah, Masum.*

---

* Yayımlandığı yer: *Bilimsel Eksen*, S. 12, Ankara, 2014, s. 7-18.

Göğçeli Elesker: *Hecer Hanım*.

Ardanuçlu Efkârî: *Abdullah Şah, Kandeharlı Burhan Şah, İbrahim Şah*.

Arpaçaylı Mehmet Kasım (Hicranî): *Ahmet, Ferman Bey, Sefil İmran, İskender, Kenanî, Ummanî*.

Çıldırılı Şenlik: *Lâtif Şah, Salman Bey ile Turnatel, Sevdakâr ile Gülenaz*.

Erzurumlu Ruhanî: *Nergis Hanım, Zülbiye Hatun, Yetim Esmâ, Yusuf Çavuş*.

Mevlüt İhsanî: *Bedri Sinan ile Mahperi, Böyle Bağlar, Küçük Ali ile Züleyha, Kürşad Bey, Nahide ile Nizam, Sail Bey, Seyfet Çavuş ile Filiz Hanım, Ülker Sinan, Zafer ile Mahfiruz*.

Murat Çobanoğlu: *Saraç İbrahim, Hamit Han ile Melek Sultan, Ahmet ile Mehmet, Cünun ile Dertli Sultan, Murat Han ile Peri, Adil Şah ile Lale Sultan, Pervane, Emri Eraslan, Âşık Tüccarî, Bayburtlu İrşadî, Yaralı Şahin, Diyarbakırlı Hüseyin*.

Posoflu Âşık Üzeyir (Fakirî): *Ahmet Han, Mustafa Bey*.

Posoflu Müdamî: *Ali Şîr ile Gül, Öksüz Vezir, Yaralı Top, Dürr-i Geylan*.

Reyhanî: *Âşık Gürunî*.

Şeref Taşlıova: *Kırk Çeşmeli Şehir, Bağdat ile Hafız, Gülistan ile Süleyman*.

Tutaklı Divanî: *Muradî, Ömerî*.

Erkanî'nin tasnif ettiği her iki hikâyeye de manzum ve mensur yapıya sahiptir. Hikâyelerin her ikisi de şahsî arşivimizde bulunmaktadır. Hamit Han ile Zülfinaz Hikâyesi aşk hikâyesi olup hikâyenin sonunda âşıklar vuslata ererler.

Hikâyenin özeti şöyledir:

40-45 yıl evli olmalarına rağmen çocukları olmayan Mehdi Han ile Selmi Sultan vardır. Birgün çok arzulu olarak dua edip Allah'tan çocuk isterler. Allah dualarını kabul eder ve bunların bir erkek çocuğu olur. Çocuğun adını Hamit Han korlar.

Hamit Han, biraz büyüdükten sonra hocaların yanında ders görür, aydın ve iyi avcı olarak yetişir.

Hamit Han bir av sırasında çeşme başında Danacı Hasan'ın kızı Zülfünaz'ı görür âşık olur. Bunu, kendisinde durgunluk hisseden annesine söyler. Babası, Danacı Hasan'ın evine gidip Zülfünaz'a dünür olur. Aksi biri olan Danacı Hasan, bunlara ret cevabı verir.

Beri taraftan Möhrüdar Mehmet, kızı Gülçimen'i, Hamit Han'a vermek ister, ancak Hamit Han, onu istemez, gözü Zülfünaz'dadır.

Mehdi Han, oğlunun bu meseleyi çözmesi için Âşık Balyemez'e vazife verir. Balyemez gidip Danacı Hasan'ın arkadaşı Yönüberi Dayı'yla konuşur. Onunla konuşması işe yarar. Yönüberi Dayı, Danacı Hasan'ı kızını vermesi konusunda ikna eder.

İki taraf anlaşır, 40 gün 40 gece düğün yapılır. Sevgililer muratlarına ererler.

.....

Metin

Erkanî'nin Hamit Han İle Zülfinaz

Size haber verelim Hamit Han'ın babası Mehdi Han'dan, anası Selmi Sultan'dan, Ahmet Vezir'den, Yönüberi Dayı'dan, Danacı Hasan'dan, Mühürder Mehmet kızı Gülçimen'den, Âşık Kamber Balyemez'den... Gözümle görmedik kulağımızla işitmedik...

Zamanın şahlarından Mehdi Han günlerden birgün eşi Selmi Sultan sarayda baş başa oturuyordu. Yaşları 40 ve 45 olmuştu, ancak bu dâr-ı dünyada, bir evlatları olmadığı için çok kederliyidiler.

O arada, baktılar ki Ahmet Vezir, iki torununun elinden tutmuş konağa geliyor. Mehdi Han, Ahmet Vezir'i konağında akşama kadar misafir etti, akşam da evine uğurladı.

O gittikten sonra karı koca namazlarını kıldılar, dualarını ettiler, Allah'tan çocuk istediler. Şahlar Şah onların duasını kabul etti. Selmi Sultan, hamile kaldı. Aradan 9 ay 9 gün geçti, Selmi Sultan bir oğlan çocuğu doğurdu. Mehdi Han, çocuk doğmadan üç ay önce bir oğlunun olacağını ve adının da Hamit Han olacağını görmüştü, Fakat bu rüyadan hiç kimseye söz etmemişti.

Mehdi Han, emir verdi kırk gün düğün yapıldı, ziyafet verildi, fakir fukaraya hediyeler dağıtıldı.

Çocuk okul çağına geldi. Hamit Han, iyi hocalardan ders aldı, iyi ustalardan avcılık öğrendi.

Bazen tek başına bazen de arkadaşlarıyla ava çıkmaya başladı. Günlerden birgün, avda iken bir ormanlık yere rastladı. Bir ince yoldan yoluna devam etti.

Küçük bir derenin iki yanında, iki dana sürüsü gördü. İki kişi de oturmuş sohbet ediyordu. Hamit Han onların yanına gitti, selâm verdi. Onların kim olduğunu sordu. Oturanlardan birisi;

-Benim adıma Yönüberi Dayı derler.

Hamit han ötekine sordu;

-Senin adın adın ne?

O birisi de;

-Bana, Danacı Hasan derler.

Onlarla biraz sohbet ettikten sonra Hamit Han yoluna devam etti. Karnı çok acıkmıştı. Bir zaman gittikten sonra ileride Yamaçlı köye rastladı. Köye yaklaşınca girişteki bir çeşme başında su dolduran iki kız gördü. Kızı gördü içi geçti. Kız testisini doldurup evine doğru gitti, Hamit Han onu takip etti. Kız, bakımsız, küçük bir evden içeri girdi. Hamit Han eve gelip kıza aç olduğunu

söyledi, ekmek istedi. Kız, içeri girip Hamit Han'a yiyecek bir şeyler getirdi. Çayını kahvesini verdi. Hamit Han sordu:

-Siz kimsiniz?

-Ben Danacı Hasan'ın kızı Zülfünaz'ım.

Hamit Han karnını doyurduktan sonra, müsaade isteyip oradan ayrıldı, sarayına geldi. Anası ondaki durgunluğu hissetti.

-Oğlum sende bir bozukluk görüyorum, hasta mısın nesin?

Hamit Han da dille söylemek yerine telle söyledi. Bakalım ne dedi:

*Ana ben bir ava çıktım
Açılmamış gülü gördüm
Sanki oğul kovanında
El değmemiş balı gördüm*

*Bakınca dedim maraldı
Yanağı al dudak baldı
Aklımı başımdan aldı
Dal gerdanda teli gördüm*

*Ok var idi kaş yayında
Nezaket kahve çayında
Danacının otağında
Edep erkân yolu gördüm*

*Çok sevdim ben her halini
Üslenecem vebalini
Olsa babamın gelini
Adı Zülfü gülü gördüm*

*Bastı beni bir heyecan
Can içinde bir tatlı can
Hamit Han diyor anacan
Beden ince beli gördüm*

Anası arif kadın, hemen anladı. Dedi:

-Oğul anan sana kurban. Baban senden bekliyordu. "Hangi vezirin, hangi şahın kızını isteyecek." diye de merak ediyordu. Ben de kalkıp elçi (dünür) gideyim, dedi.

*Aldı Hamit Han
Gitmiyor gözümde şekli hayali
Ana belki rüya gördüm düş gördüm
Kadir Mevlâ'm sanki övmüş yaratmış*

On parmakta marifetli iş gördüm

*Bir elinde kahve biri çay idi
Güneş demek olmaz sanki ay idi
Gözleri piyale müjgân yay idi
Kirpiğin üstünde kalem kaş gördüm*

*Soramadım on dört on beş yaşında
Nem görünür gözlerinin yaşında
Yamaçlı köyünün bulağı başında
Zülfünaz'ı **Hamit Han**'a eş gördüm*

Selmi Sultan, Mehti Han'a gidip oğlunun Yamaçlı köyünün danacısı Hasan'ın kızına âşık olduğunu söyleyemedi.

Hamit Han, Zülfünaz'a âşık olduktan sonra kendini zapt edemedi, sık sık ava çıktı.

Mehdi Han, eğlenmek için hazırlık yapıp adamlarını da yanına alıp seyrangâha çıktı.

Size nereden haber verelim; Möhürdar Mehmet'ten...

Möhrüdar Mehmet'in Gülçimen isminde bir kızı var idi. Tavus kuşu gibi güzel bir kız idi. Kendi kendine "Hamit Han bana damat olursa, ben de ileride han olurum." diye düşünüyordu.

Seyrangahta davullar zurnalar çalındı, yemekler yendi, millet hep eğlendi. Yamaçlı köyünde, Balyemez Kamber diye bir âşık vardı. Hamit Han iyi biliyordu. Selmi Sultan "Âşık, oğluma bir kız bul." diye âşığa şaka yaptı. Âşık Kamber, Hamit Han'ı karşısına aldı bakalım ne dedi:

Hamit Han
*Âşık Balyemez'e bir sualim var
İçim de sızım var bil bana söyle
Ağlıyorsam ağla, güler isem gül
Kalbinle kalbimi gül bana söyle*

Âşık Kanber Balyemez
*Anladım sözünü ey Hamit Han'ım
Tabip olsam derdin bilir söylerim
Gönülden gönüle olsaydı yolum
Sessizce yüzüne güler söylerdim*

Hamit Han
*Bu yarayla asla gece yatılmaz
Göz ile görülüp elle tutulmaz
Ne parayla ne de pulla satılmaz*

Derdimi yanında kal bana söyle

*Âşık Kanber Balyemez
Yaradan vermesin sana bir acı
Arar isen bulunmaz mı ilacı
Eğer verir isen bana ipucu
Ben senin yanında kalar söyledim*

Hamit Han

***Hamit Han**'am ben de almışam hızım
Geceli gündüzlü artıyor sızım
Murada ermektir Hakk'a niyazım
Gönül meralını bul bana söyle*

*Âşık Kanber Balyemez
Balyemez der düşte gördün bir kıızı
Asla gözden gitmez cilvesi nazı
Hesaplardım gökte ayı yıldızı
Derdine dermanı bular söyledim*

Bu sözler, Mehdi Han'ın kulağına gitti. Dedi ki hanımına:

-Selmi Sultan, ben Hamit Han'ın sözlerinden bir şey anlıya bilemedim.

Beri taraftan Möhrüdar Mehmet, kızı Gülçimen'i, Hamit Han'a vermek istiyordu. Selmi Sultan da bu işe taraftardı.

Âşık Kamber Balyemez, Hamit Han, Gülçimen, birkaç tane de Gülçimen'in arkadaşları bir çadırda toplandılar. Gülçimen de şair idi. Üçü birden bir karşılaşma yaptılar. Sözü, Balyemez açtı.

*Âşık Kamber Balyemez
Dinle sözlerimi ey Hamit Han'ım
Perde ne güzeldi saz ne güzeldi
Hekimsiz lokmansız sarar yaranı
Gelin ne güzeldi kız ne güzeldi*

Aldı Gülçimen

*Bülbül olan âşık olur gülüne
Bahar ne güzeldi yaz ne güzeldi
Yeşilbaşlar gelir konar gülüne
Ördek ne güzeldi kaz ne güzeldi*

Aldı Hamit Han

*Arif olan eyer haldan kanarsa
Kirpik ne güzeldi göz ne güzeldi*

*El içinde utandırmaz adamı
Âlemden utanan yüz ne güzeldi*

Kamber Balyemez
*Ne güzeldi bu dağların dumanı
Arif anlar yahşı ile yamanı
Bu dağların kuzu kesse çobanı
Kebap ne güzeldi köz ne güzeldi*

Gülçimen
*Şahlara yakışır asalet soyun
Beni nikâh yapar eylesen toyun
Her daim ben sana eyerem boyun
İster isen bana kız ne güzeldi*

Hamit Han
*Düşmüşem bu derde yok ki ilacı
Sadığım sözüme olmam yalancı
Ben sana bir kardaş sen bana bacı
Güzellerde cilve naz ne güzeldi*

Balyemez
***Balyemez** der yüce dağlar kış olur
Belki bazı hayaller de düş olur
Yalan söyleyenlerin sonu boş olur
Her sözü söylemek düz ne güzeldi*

Gülçimen
*Kardaş **Gülçimen**'i batırdın gama
Uymakta lâzımdı ilm-i nizama
Ok vurdun sinemde delindi ama
Gösterdiğin çizgi iz ne güzeldi*

Hamit Han
***Hamit Han**'ın gerçek düzdü niyeti
Ariflerin hiç düşer mi kıymeti
Sofrada bulunsa saf koyun eti
Yanında bibernen tuz ne güzeldi*

Hamit Han, Gülçimen'e "Bacı" demişti. Ama Gülçimen ölüme razıydı da bu söze razı değildi. Âşık Balyemez, Selmi Sultan'a durumu anlattı. Oradan ayrılıp gidip Mühürdar Mehmed'de anlattı. Artık onun da yapabileceği bir şey kalmamıştı.

Bu arada Danacı Hasan'ın kızına elçiler gidip gelmeye başladı. Hamit Han da av bahanesiyle sık sık Yamaçlı köyüne gidiyordu.

Günlerden birgün Selmi Sultan, Mehdi Han'a dedi ki:

-Şahım sana bir müjdeli haber vereceğim.

-Söyle bakalım Hanım.

-Şahım benim teklifimi inşallah kabul edersin.

-Hanım söyle bakalım neymiş?

-Oğlumuz Yamaçlı köyünde bir kız sevmiş. Utanıp bana da söylemiyor.

Mehdi Han, vezir vüzerayı topladı, kimmiş, kimin kızymış soruştular. Selmi Sultan, birgün Hamit Han'ı karşısına alıp dedi ki:

-Oğlum iyi düşün, son kararını ver, son pişmanlık para etmez. Baban bu anda Lele veziri toplamış senin kararını bekliyor, dedi.

Bunun üzerine Hamit han aldı bakalım annesine ne dedi:

Aldı Hamit Han

Yamaçlı köyünün orman içinde

Ele bir kız sevmişem ki bir aydı

Men ezizem bir aydı

Bir yıldızdı bir aydı

Ben bu aşka düşeli

Bir yıl deyil bir aydı

Ava çıktım gördüm çeşme başında

Âşık oldum otuz gündü bir aydı

İstemem ki dura mennen aralı

Aşığ olan yüreyinnen yaralı

Men ezizem yaralı

Neden oldum yaralı

Name yazım götür ver

Yarda olsun yaralı

Yâr olmasa dünya bana daralı

Sen de görse diyersen ki bir aydı

Hamit Han'am hiç de ismin anmazdım

Elin sözüne uyup lafa kanmazdım

Men ezinem kanmazdım

Anlamazdım kanmazdım

İkrar verip almasam

Öz özüme kanmazdım

Gafil oldum gittim düştüm ağına

Vurulmuşam dört haftadı bir aydı

Anasıyla, Âşık Kamber bu tecnisi götürüp Mehdi Han'a iletiler. Kamber, vezirlerin huzurunda okuyunca herkes durumu anladı.

Mehdi Han; "Bu da kaderden." deyip oğlunun danacının kızını almasına razı oldu.

Ertesi gün Mehdi Han, Selmi Sultan ve Ahmet Vezir üçü birlikte kıza elçi gittiler.

Fayton, Danacı Hasan'ın evinin önüne yanaştı. Kızı görünce, beğendiler.

Mehdi Han dedi ki:

-Ey Selmi Sultan! Belki bizim için böylesi daha hayırlıdır.

Bunları içeri buyur ettiler.

Akşam yaklaşınca Danacı Hasan geldi, bunları gördü. Karısından kim olduklarını sordu. O da dedi ki:

-Gelen Mehdi Han.

Danacı Hasan gelenlerden hoşlanmadı.

-Han ise kendine, ne yapalım?

Bunlar bu sözü duyunca mahcup oldular. Oradan ayrılıp saraya geldiler.

Mehdi Han, o geceyi huzursuz geçirdi. Sabah olunca Ahmet vezir'i ve Âşık Balyemez'i çağırttı. Âşığa dedi ki:

-Âşık, başımıza gelenler bunlar bunlar geldi. Sen âşık diliyle şu Danacı Hasan'a bir şeyler söyle.

Orada aldı bakalım Âşık Balyemez ne dedi:

*Şahım bana üç gün mücade eyle
Danacı yurdunu nâr eyliyerem
Arar bulur öz dilinden kananı
Evini başına dar eyliyerem*

*Anatacam sana o inanmasa
Bir posta vuraram bir de bir asa
Eğer benim laflarımdan kanmasa
İki gözlerini kör eyliyerem*

*Âşık Balyemez'em giyerem kara
Bulunmaz dertlere bularam çare
Eşine dostunu düşürür dara
Kızını Hamid'e yâr eyliyerem*

Mehdi Han, Âşık Balyemez'e üç gün müddet verdi.

-Git, Őu Danacıhasan'ı yola getirecek birini bul. Kimlerle konuşur, kimin sözünü dinler bir araŐtır, dedi.

Çünkü Mehdi Han, Danacı'nın hırsa gelip kızını öldüreceğinden korkuyordu.

Balyemez, gitti dağda bayırda Danacı Hasan'ı aradı. Bir ağacın altında Danacı Hasan ile Yönüberi Dayı'yı yemek yerken buldu.

Yanlarına gitti, selâm verdi. Bunlar Balyemez'in selâmını gönüllü gönülsüz aldılar. Yanlarına oturdu. Yönüberi Dayı'yı kenara çekip dedi ki:

-Şah onun kapısına kadar gelmiŐti, Danacı Hasan boş çevirdi. Başlık olarak üç kese altın istesin. Biri sana, biri bana, biri de Danacı'ya.

Yönüberi Dayı, Danacı Hasan'a döndü.

-Aye senin başın ölsün! İyi ki Şah kafanı kestirmedi. Niye böyle ettin?

Tek tek ona meseleyi anlattı. Danacı Hasan, Yönüberi Dayı'ya;

-Bana senin gibi bir anlatan olmadı ki, dedi. Kızını vermeyi kabul etti. Bunu âxık Balyemez'e söylediler.

Balyemez oradan kalkıp Selmi Sultan'ın yanına geldi, müjdeyi verdi. Selmi Sultan ile ÂŞık Kamber Balyemez, Mehdi Han'ın yanına gittiler. ÂŞık olup biteni anlattı. Şah, emir verdi;

-Derhal düğün hazırlıkları yapılsın, dedi.

O arada âşık Balyemez müsaade istedi. Bakalım orada ne söyledi:

Şahım sana müjde olsun
Dilganmazdan söz almışam
Düğün dernek kurulacak
Yeni de bir saz almışam

Biraz pul ver sayıyınan
KonuŐtum bir ayıyınan
Yönüberi Dayı'yınan
Yeni gelin kız almışam

Balyemez söyler pedere
Gittim üçlü kurdum kare
Boyun eyip de kadere
İsmi Zülfünaz almışam

Söz tamamına yetti. Hazırlıklar yapıldı. Mehdi Han ile Selmi Sultan da başta olmak üzere Danacı Hasan'a elçiler gitti. Kız bir danacı kızı, ama erkân usul gerçekten de Şahlara lâyıık oldu. Şah sordu Danacı Hasan'a:

-Baban ne iş yapardı?

Danacı Hasan da;

-O benden daha iyi bir danacıydı.

Hanımı Hürigüzel'e sordu;

-Senin ana ve baban ne iş yapardı?

Hürigüzel de;

-Babam bir bağban idi. Çok güzel çiçek yetiştirir, satardı.

-Kimlere satardı?

-Sizin gibi beye, paşaya. Anam da terzilik yapardı, elbise dikerdi.

Mehdi Han;

-Bu kızın aslında asalet vardır, deyip sevindi.

Davullar, zurnalar çalındı. Cariyeler, Zülfünaz'ı tavus kuşu gibi süsledi. Kırk gün kırk gece düğün yapıldı. Gelini getirdiler, gençler muradına erdi.